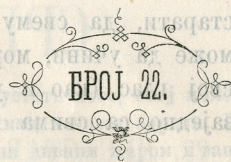

ПОЗОРИШТЕ.

УРЕЂУЈЕ А. ХАЦИЋ.

ИЗЛАЗИ СВАГДА О ДАНУ СВАКЕ ПРЕДСТАВЕ НА ПО ТАБАКА. — Стоји за Нови Сад 40, а на страну 60 н. месечно. — Преплата се шаље Корнелу Јовановићу, који се из љубави према позоришту примио да размишља овај лист.

ПИСМА О ГЛУМАЧКОЈ УМЕТНОСТИ.

I.

Млади пријатељу! На твоја нека питања о глумачкој уметности радо ћу да ти одговорим, али тај одговор, који ће ти неколико корисних савета донети, не ће бити тако кратак, као што си мислио. Пре свега морамо бити на чисто о неким стварима, без којих се не можемо упутати у та питања, ако не ћемо да се заплетемо и отештамо себи решење нашег задатка. Мој суд о твојој способности не могу ти још изрећи, јер сам те видио само у неколико улога. За сад ти не могу ништа друго казати до то, да имаш лепу спољашност и пријатан глас. А то је веома много, ако се к томе још по нешто дода; а веома мало, ако нема тога нечега.

Допусти ми да проговорим прво коју о гласу глумчевом, томе тако важном и моћном средству при представама, коме се ретко поклања онаква пажња, какву заслужује у истину. Ја сам често приметно, да су глумци и говорници, који су имали леп орган, у обичној конверзацији изврсно говорили, и у малим круговима добро предавали и читали, али на даскама, или на говорници чинили су својим гласом јако неугодан утисак, јер нису говорили својим рођеним него са свим туђим гласом. То је било с тога, што нису знали за ону неколицину само познату тешкоћу, како у великим просторијама треба говорити узвишеним гласом и удесити га за даљину. То декорационо сликарство устменог предавања — као што бих га ја назвао — може се само дугим вежбањем научити, и то само тако, ако глумац или говорник никад не смеће с ума правило, да пре свега ваља јасно и разговетно говорити, ако хоће да га свет разуме. Али не састоји се та разговетност у викању, у гласном говору, него у

томе, да се брижљиво изговоре сви гласови од сваке речи и да се чисто чују сви самогласи. Ко не пази на то правило, тај ће пасти у ту погрешку, да ће му говор бити јадно декламавање, викање или лелекање, особито у афекту. Женске радо прећу у тако звани „гробни тон“, који је због своје монотоније веома досадан, и значи то исто, што и фраза у стилистици.

Кад бих ја имао да изречем пресуду одвема представама једне страсне улоге, и то прва да је ватрена и са живахном радњом, али са горе споменутих погрешкама, а друга да је мирније, али јасно, разумљиво, одмереним гласом приказана, а при том са лаким али правим нагласком, — ја бих се без премишљања изјавио за ову последњу, већ ради разумљивости, а поглавито с тога, што одговара целини, која је први захтев уметничког успеха. После те примедбе могао бих прећи на једно од најважнијих твојих питања, као и рећи што о томе, да ли се у приказивању ваља држати „реализма или идеализма“, али ми се прво ваља дотаћи ближег питања о неговању и дотеривању гласа.

Човечији орган за говор, тај дивни музички инструмент, и изговорена реч, једини непосредни излив невидљивог духовног живота, у нас се, на жалост, веома слабо негују, а овамо глас човека, што говори, не обзирући се на садржину говора, исто тако износи унутарње душевно стање уху, као што израз лица оку. Глас има своје границе исто тако за радост као и за жалост, за гњев, за мир, за страх, за равнодушност и за сваки расположеј наше душе. Ако се дакле хоће да говор и глас изрази тачно и као што треба какво душевно стање, то се приказивач мора

старати, да свему даде своју форму, а да то може да учини, мора пре свега тачно познавати свој глас (као и у опште сва своја средства) заједно са свима његовим својствима и махна-

ма, те да га сходним вежбањем тако допуни и дотера, да се сигурно и лако може да служи сваким тоном и звуком.

(Наставиће се.)

О ЈЕЛИНСКОЈ ПОЗОРНИЦИ.

(Свршетак.)

Тај простор се звао проскенион. Предњи крај логеума спрам оркестре био је навиђен малим стубовима са сликама у заслонима и полустубићима. Цела бина била је саграђена од греда и дасака на темељу зиданом од камена. Декорације су биле тако удешене, да је блиски главни предмет заузимао зачеље, а изгледи на даљину стајали су с обе стране незаклоњени, што у нас са свим обратно иде. То је имало и своја извесна правила: лево је била насликана варош, с палатом, храмом, или чим год другим на средини; десно је стајало отворено поље, предео, планина, обала морска и т. д. Побочне су декорације биле састављене из усправљених троугала, који су се окретали на доле утврђеним осовинама, и тиме су се изношењем на углед појединих страна тога троугла извршивале промене декорација. У декорацијама на зачељу представљано је што шта у ствари, што се у нас само слика. Ако је на зачељу требао храм, на проскениону се налазио олтар, који се и у представи комада за штогод употребљавао. На задњим крајевима сцене био је велики главни улазак са два споредна. Као што пишу стари писци, могло се познати хоће ли глумац играти главну или споредну улогу по његову појављењу на главни или споредни улазак. Осим три уласка, који су управо напрема слушаоцима стајали и по архитектонским накитима као права врата изгледали, била су још четири уласка са стране, која се већ не би могла назвати вратима: два на позорници на унутрашњим угловима проскениона и два много даље на оркестри. Последњи су, истина, били одређени за хор, али су се њима служили и глумци, одакле су после уза ступње, који су са средине логеја у оркестру водили, на бину улазили. Испод седишта гледалачких били су ступњи, који су се звали харонски, и по којима су, невиђене од слушалаца, сенке по-

којничке у оркестру улазиле, пењући се одатле на бину. Предњи крај логеја морао је катнад морску обалу представљати. Машинерија, којом се чинило да богови у ваздуху лебде, или да се људи са земље уздижу, била је с обе стране сцене, заклоњена од гледалаца. Могло се на бини и утопути, биле су справе за гром и муњу, за привидни пожар, или вадање куће итд. На стражњем крају бине могао се наместити горњи бој за узвишење, ако се хтела кула с даљим изгледом или тако што. Иза великога уласка на средини могла се наместити екзостра, справа, која је изнутра била као полукруг, а озго покривена, те је оно, што је у њој, гледаоцима изгледало као у кући. То се употребљавало за велике позоришне представе. Завеса се није као у нас спуштала, него узвлачила, и кад се комад почињао, ње је нестајало у руни међу логејем и проскенионом. Хор је имао своје уласке у оркестру оздо, на оркестри се он вазда бавио, и по њој, овамо онамо ходећи и певајући хорске песме, изводио је своје свечане игре. Напред у оркестри, спрам средине сцене, била је тимела (*θυμέλη*), узвишеност, као олтар, слична бини, толико и висока колико бина. На њој се скупљао хор, кад није певао, него кад је само гледао шта се ради. По том се хоровађа намештао на врх тимеле, да види шта се ради на бини и да говори с онима, који су тамо. Хорска песма била је истина заједничка, но где се у дијалогу водила, водио је реч један место свију осталих: отуд и долази обраћање час са ти, час са ви. Тимела се находила управо на средини читаве зграде, одатле су ишла сва мерења, и полукруг седишта гледалачких цртан је са те тачке. Врло је дакле знаменито, што је хор, идеални заступник слушалаца, управо онде имао своје место, где су се све линије њихових седишта састајале.

Д И Ш Т И Њ И.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

(„Кин.“ Позоришна игра у пет чинова, написао Александар Дима, с француског превео К. Н. Христић. Приказан у Новоме Саду 28. априла о. г.)

У 11. и 12. броју „Позоришта“ од год 1875. изишла је дуга и ваљана критика дра Милана Јовановића, коју је написао приликом прве представе истог комада на позорници нашој. У тој критици је нацртао др. Милан Јовановић цео комад и есенцију му, говорећи још и о самом писцу и о оном, што се „између редова“ читати даје, а то је о тенденцији комада. Ко дакле жели, да прочита ту оцену, нека потражи наведене бројеве „Позоришта“, у којима ће наћи гдекоји и сувише, а гдекоји боме и мало.

Нама заостаје, да публику нашу још ближе упознамо с Кином, а то ћемо најбоље учинити, ако му живот у кратко нацртамо. Кина, као глумца су многи оценили, наиме Тик, али ми ћемо само по сећању навести штошта, јер би нас друге оцене далеко одвеле.

Едмунд Кин (*Keam*), ван Герика и Кембла, најзнаменитији глумац Енглеске, рођен је 4. новембра 1787. у Лондону. У петог години својој био је фигуранат и већ онда се јако допао. Доцније одбеже од матере и оде у Мадеру, од куда се тако ослободио, што се претварао, да је глум. Кад се вратио у Лондон, представљао је мајмуна по вашарима, а доцније ступи на позорницу, у предграђу лондонском. Кад му се ни овде није више допало, поче по Енглеској путовати, и ма да му је било тек 13 година, приказивао је Хамлета с успехом. Године 1801 уведе га један меценат у школу, али му се у њој ни најмање није допало; он умакне и почне опет вандровати од бине до бине, док није год. 1814. ступио на лондонску позорницу као Шајлок и публици се одмах допао. Главне му улоге беху Ричерд III., Отело, Мекбет и Јаго. Год. 1820-21 гостовао је с великим успехом у Америци, год. 1828 у Паризу, где су га венцима и славом обасули. Играо је још неко време на Конвентгартенском и на посетку и на Друлиленском позоришту. Умрло је год. 1833. у Ричмонду. Стаса беше омалена, али генијалан, окретан, жесток и поносит. Ништа му није добру вољу тако могло покварити, као кад је видео празно позориште.

Др. Милан Јовановић је у својој критици оценио и игру наших глумаца. Но ми, ма да је тамо игра доста опширно оцењена, ипак држимо, да нам спада у дужност, да споменемо еминентну игру нашег Ружића. Г. Ружић је без сумње један од наших најзнаменитијих глумаца и може у својој племенитој струци, коју тако негује и тако љуби, дотерати до врхунца. Да је Ружић члан средњијег народа, него што је српски, знало би се о њему већ на далеко и на широко, али овако — — Најкраснији моменти су му били они, кад је Ани Дембијевој цртао глумачки живот; онај момент, у коме се у њему уметник и човек колебао, док није овај последњи, гледећи невино девојче, одржао мах над глумцем. Лепи беху моменти, кад је лорду Мевилу исказао оно, што му је лежало на срцу, кад се, као син из народа, повиновати морао обичајима, а овамо најбоље зна, колико и генијалитетом и племенитошћу над улом аристократом

стоји; кад је у очајању од игре одустати хтео, онај момент, кад су се у њему љубавник, глумац и човек борили. И сами критичари морали би, занесени дивним жаром и ванредном вештином, заборавити, чега су ради управо и дошли у позориште. А како је публику дирнула вештачка игра Ружићева, то се најјасније види из тог, што га је одушевљено и бурно изазивала. Публика наша нема иначе обичаја да плеска глумчевој игри, а том приликом смо видели плескати и онаке људе, који су иначе доста хладни. Ми г. Ружићу не желимо ништа друго, до постојаног здравља, а што се глумаштва тиче, то је већ погодио најлепшу стазу.

Од нових приказача имамо да споменемо гђу Рајковићку и г. Сајевића.

Ма да не спада Јеленина улога строго у обим улога гђе Рајковићке, али ипак морамо рећи, да је задау своју коректно решила. То је љубавна улога, коју гђа Рајковићка нема потпуно у својој власти, јер не одговара строго њеној природи. Особито у сцени, где од Кина слику своју натраг пиште, видила се разлика између г. Ружића и гђе Рајковићке. Ми знамо, да ова примедба неће сневеселити гђу Рајковићку, шта више уверени смо, да ће бити покретач неуморном труду, који ће је, поред њених природних врлина, до оправданог припознања довести.

Г. Сајевић је прави Протеј: данас бонвиван, сутра фини комичар, данас љубавник, сутра одмерен великаш, и све те разностручне улоге решава и приказује тако лако, тако вешто, да му се више пута заиста морамо дивити. Истина, на тај начин не може у једној струци до потпуног савршенства доћи, ал' и у нас су околности такве, да нам ваља рећи: добро те имамо таквог глумца, који вешто, и чисто играјући се, може да заступа три глумца. — Г. Зорвић је са свим природно и добро извео доброћуднога шаптача Саломона, а г. Добриновић је као Пистол био оно што треба да буде, а служи му на похвалу, што није ни мало претеривао у игри својој, и ако му је његова улога давала довољно прилике за то.

С.

П О З О Р И Ш Т Е.

* (Народно позориште у Београду.) У народном позоришту београдском одређен је за овај месец овај ред позоришних представа: Недеља, 1. маја: „Живот једне глумице“, од Буржоа и Барбјера. — Уторник, 3. маја: „Откуда толики нежењени?“ По немачком, од Бранка Јовановића. (Нов комад.) — Четвртак, 3. маја: „Откуда толики нежењени?“ — Недеља, 8. маја: „Жишка“, драма Јосипа Ј. Колара. — Среда, 11. маја: „Шарлатанизам“, од Скриба, и „Мило за драго“, од К. Трифковића. (Нов комад.) — Недеља, 15. маја: „Зидане Раванице“ од Ат. Николића. — Понедељник, 16. маја: „Милијон“, од Дабиша и Делакура. — Субота, 21. маја: „Вукашин“, од Матије Бана. — Недеља 22. маја: „Краљева сеја“, од Милана Јовановића. — Четвртак, 26 маја: „Адмирал плаве ескадре“. (Нов комад.) — Недеља. 29. маја: „Адмирал плаве ескадре“. — Замена: „Два кандидата“, „Нив бисера“, „Кин“, и „Женидба“ (Гогољ).

Издаје управа српског народног позоришта.

СРПСКО НАРОДНО ПОЗОРИШТЕ.

22. ПРЕДСТАВА.

У ПРЕТПЛАТИ 18.

У НОВОМЕ САДУ У УТОРАК 3. МАЈА 1877.

ПАРИСКИ НОЧИЈАШ.

Позоришна игра у 5 чинова, по француском оригиналу прерадио Ј. Халман, превео М. Х. С.

Особе у првом и другом чину:

Клод Тибо Ружић.
Мадлена, жена му Д. Ружићка.
Марија, дете им М. Максимовићева.

Пијер, чизмар и звонар Рашић.
Роже Зорић.
Странац Суботић.

Збива се у Савоји 1785. године.

Особе у трећем, четвртном и петом чину:

Гроф Дарецо Суботић.
Грофица, жена му Д. Ружићка.
Марија, кћи јој Л. Хаџићева.
Роже, пуковник Бошковић.
Клод Ружић.

Пијер Рашић.
Марсељ Јуришић.
Франсоа Добриновић.
Жан, слуга пуковников Бунић.

Збива се у Паризу 1809. године.

У четвртак 5. маја: „НИЗ БИСЕРА“. Позоришна игра у 2 чина, с певањем.

Г. М. СУБОТИЋ, члан народног позоришта у Београду, излази овом приликом само је данпут на овдашњу позорницу као гост.

Отвара се претплата на осам позоришних представа. Претплатити се може у књижари браће М. Поповића, или код новчара народног позоришта Светозара Крестића.

Наши досадањи претплатници имају првенства на своја места.

Прва ће представа у претплати бити у суботу 7. маја и том ће се приликом давати нов комад: „УЛТИМО“, шаљива игра у 5 чинова, од Г. Мозера.

Умољавају се наши поштовани претплатници, да би изволели исплатити своју претплату у књижари браће М. Поповића.

ПОЧЕТАК У 7 И ПО А СВРШЕТАК У 10 И ПО САХАТА.